

[B] **“QUADRIGA. EEN EINDSPEL”. OOK MET FOTO'S WEET F. SPRINGER ZIJN GLOEIENDE WAARHEID BIJ ELKAAR TE LIEGEN**

Allemaal gelogen. met deze afwimpelende bewoordingen, ook de titel van een bundel sterk autobiografische beschouwingen en verhalen uit 2002, geeft F. Springer de kern van zijn schrijverschap weer. In het ongeordende van de herinnering is geen waarheid te vinden; die vind je pas in de constructie van een verbeelding: “Het verhaal is de waarheid.”

Ook in zijn nieuwste boek, de roman *Quadriga*, zet Springer de verhouding tussen leugen en waarheid, zo nauw verbonden met die tussen herinnering en verbeelding, op scherp. Zeker, dat in 1989 de Berlijnse Muur is gevallen – de historische achtergrond waartegen zijn verhaal zich afspeelt – is een onloochenbaar feit. En als er in deze roman iemand voorkomt die eerst Nederlands ambassadeur is geweest in Angola en in de laatste jaren voor de val van de Muur in de DDR, dan heeft deze Raaf onmiskenbaar trekken van Springer zelf, die immers (onder zijn echte naam, Carel Jan Schneider) begin jaren tachtig deze functie heeft uitgeoefend in Luanda en eind jaren tachtig in Oost-Berlijn. Ook zijn daartussen liggende verblijf in het weinig inspirerende Straatsburg als vertegenwoordiger van Nederland bij de Raad van Europa speelt nog indirect een rol. Niet Raaf is het die in Straatsburg verblijft, maar de journalist Robert Somers (hoofdpersoon van de roman), die hem ooit in Angola heeft opgezocht, die in Berlijn weer met hem in contact komt en die zelf ergens daartussenin van een journalistiek uitje naar Straatsburg gebruik maakt om zich het werk van de Russische schrijver Ivan Boenin aan te schaffen. Een cruciale gebeurtenis, die terloops wordt verteld.

Vrijwel alle schrijvers putten uit eigen ervaringen om het leven van hun personages mee te stofferen. Maar kenmerkend voor Springer is dat zijn personages zich vaak meten aan personages uit film of literatuur. Heel sterk is dat het geval in deze roman waar Robert Somers de tot mislukken gedoemde liefdesaffaire met zijn officiële Oost-Duitse gids Monika Rittner niet anders kan zien dan in het licht van de onmogelijke liefde tussen Arsenjev en Lika in Boenins roman *Het leven van Arsenjev*. Lika en Monika zijn voor hem dezelfde.

Het vierspan (Quadriga) op de Brandenburger Tor in Berlijn.

“Een roman”, zegt hij over *Het leven van Arsenjev*, “maar het kon godbetert alleen maar de gloeiende waarheid zijn.”

Als om die uitspraak te onderstrepen heeft Springer in deze roman zijn toevlucht gezocht tot een middel dat hij nooit eerder heeft aangewend: verspreid over de roman staan foto's – foto's liegen immers niet. De eerste foto is direct van groot belang, zowel voor de plaats waar het verhaal zich afspeelt als voor het liefdesverhaal dat erin wordt verteld. Het is een kiekje van het vierspan (Quadriga) met zegekar en *Siegesgöttin* dat bovenop de Brandenburger Tor jarenlang de grens tussen Oost en West heeft gemarkeerd. Somers ziet dit imponerende beeld tijdens een eerste sightseeing met zijn gids bij zijn eerste bezoek, in 1987. Op dat moment gedraagt hij zich nog buitengewoon lomp tegenover de vrouw die al snel de vlam van verliefdheid in hem zal doen ontbranden en die hem bij zijn volgende bezoeken, in 1988 en 1989, meer en meer het gevoel zal geven dat zij ook voor hem in brand staat. Maar de opmerking die volgt op de beschrijving van zijn kennismaking met Quadriga kan al worden

gelezen als zinspeling op hun latere verhouding: “Op afbeeldingen van dit allerberoemdste Berlijnse symbool lijkt het of de godin alles wat er in de diepte beneden haar gebeurd is en gebeurt, met een vaag sardonisch lachje gadeslaat. Of is dat verbeelding?” Zo kan de oplettende lezer nu al vermoeden dat hij Monika en haar beweegredenen nooit echt zal leren kennen.

Op andere foto's staan geen beroemde plekken. Grote historische momenten evenmin: er is bijvoorbeeld geen foto van de Val van de Muur – zoals Robert zelf, hoewel in Berlijn, van die val geen getuige is, omdat op datzelfde moment Monika/Lika hem voor het laatst is ontglipt. Wel is er een foto van Erich Honecker en andere leden van het Oost-Duitse Politbüro die in hun meest lullig-burgerlijke outfit de oost van een dagje jagen in de buurt van Honeckers vakantiehuis staan te bekijken. Alsof Springer wil zeggen: door situaties als deze moest de Muur wel gaan wankelen; met zulke mensen aan de leiding, die geen idee meer hebben van wat er werkelijk in de wereld omgaat (die vooral blij zijn dat ze een keer een echte koningin de hand mogen drukken),

kon de communistische heilsstaat alleen maar ten onder gaan. Op zo'n zelfde foto – we schrijven inmiddels 1998 – staat een dubbelganger van Honecker die, eveneens in kostuum en met een hoedje op, de inhoud van een vuilnisbak inspecteert. Ook deze boodschap is duidelijk: van het vroegere communistische regime rest niet meer dan een lege vuilnisbak. Van de verhouding tussen Robert en Monika trouwens ook.

Andere foto's komen kennelijk uit Springers privéalbum: uitzicht op de boulevard van Luanda, donker kiekje van een kamer waar Beatrix en Claus pontificaal aan de muur hangen (ambassade in Berlijn) en nog zo wat. Springer lijkt met deze foto's net zo te werk te zijn gegaan als W.G. Sebald, die in zijn romans met de ene foto documenteert hoe echt een en ander allemaal is en met de volgende pure fictie bedrijft. Dat laatste doet Springer bijvoorbeeld nadrukkelijk door geen foto op te nemen van het door hem zelf gecreëerde liefdespaar, maar wel één van Boenin met zijn eigen Lika, en ook “de ietwat zoetelijke illustratie”, zoals Robert opmerkt, van een wanhopige laatste ontmoeting tussen Arsenjev en Lika.

De heftige bewoordingen waarin Robert deze illustratie becommentarieert, staan in fel contrast met de gejaagde notitiestijl die hij vaak hanteert. Door deze twee stilistische uitersten is *Quadrige* het verhaal van iemand die haast heeft om de vergissingen van een nog niet eens zo ver verleden in woorden teniet te doen, en die er intussen niet meer zo goed in slaagt zijn pathos te onderdrukken met distantie.

De ondertitel van de roman luidt *Een eindspel*. Dat geldt voor de DDR en voor de personages; dat geldt waarschijnlijk ook voor de schrijver zelf. Het is een roman waaraan hij jaren heeft gewerkt. Zo betrekkelijk makkelijk als de overdracht van Nieuw-Guinea in 1962 zich liet schikken tot de verhalen in *Bericht uit Hollandia* of de vestiging van een communistisch regime in Luanda begin jaren tachtig tot de roman *Quissama*, zo lastig heeft Berlijn het hem gemaakt. Deze keer zat de schrijver immers niet in een onvindbare uithoek van de wereld, maar in het door journalisten, camera's en historische duiders overspoelde tijdelijke hart van diezelfde wereld. Daarbij komt dat het verhaal van de Wende inmiddels overbekend is, niet in de laatste plaats

door ooggetuigenverslagen als *Berlijnse notities* van Cees Nooteboom, door documentaires over de archieven van de Stasi en door films als *Das Leben der Anderen* en *Good Bye, Lenin!*.

In dit geval heeft Springer twee decennia nodig gehad om er een verhaal van te maken dat naadloos in zijn oeuvre past, met een onmogelijke liefdesgeschiedenis tegen een historisch decor, een ironische, soms spottende blik op de wereld (het vage, sardonische lachje van de *Siegesgöttin* is ook de schrijver niet vreemd, zeker niet wanneer Raaf aan het woord is), gespiegeld door en tot op zekere hoogte ook voortkomend uit de verhalen van bewonderde auteurs.

Wanneer hij in 2000 terug is in Berlijn, nu met een beurs om zijn memoires te schrijven, bezoekt Robert het graf van de zeer bewonderde Heinrich von Kleist (ook met foto's gedocumenteerd). Zich het zelfgekozen einde van de dichter en zijn geliefde herinnerend, denkt hij: “Ik had hier met Raaf over willen praten, ik had hier met Lika willen staan.” Alsof dat het doel is van een dergelijk verhaal: dat de personages elkaar terug zien en praten over het beste en meest aangrijpende wat zij op literair gebied kennen, over de bij elkaar gelogen gloeiende waarheden van het leven.

AD ZUIDERENT

F. SPRINGER, *Quadrige*. Een eindspel, Querido, Amsterdam, 2010, 192 p.